

Ärade sagesman!

I denna frågelista efterlyses uppgifter rörande 6 olika ämnen: A. Liarna och de första slåttermaskinerna, B. Slagorna och de första tröskverken, C. De första båtmotorerna, D. Användningen av gamla båtar som skjul, E. Nejonögonfiske, samt F. Pärlfiske. Det är vår förhoppning att Ni bland dessa ämnen finner några som särskilt intresserar Er och som gäller företeelser som förekommit i Er trakt. Skulle någon av de företeelser som omtalas vara helt okända i Er trakt, är vi tacksamma för om Ni nämner detta i Ert svar. Varje liten upplysning kan bli av stort värde för vårt forskningsarbete. Alla 6 ämnen är naturligtvis av största intresse för institutionen. Då det gäller svarens utformning har sagesmännen fria händer. Därför har endast vissa viktigare frågor ställts under de olika punkterna.

Ert svar, eller Er berättelse kan lämpligen postas i bifogade svarskuvert. Glöm ej att i samband med svaret nämna Ert namn, Er adress, samt den ort (socken, by, gård) till vilken Ert svar hänförs sig.

Med tacksam hälsning

HELMER TEGENGREN

professor

A. Liarna och de första slåttermaskinerna.

Vilka olika sädesslag har i Er hemtrakt skördats med lie? Till vilka andra ändamål har lien använts? Användes samma liar till skörd och slätter, eller hade man olika typer av liar? Har lien i Er trakt utrustats med någon hjälp-anordning? När användes denna hjälp-anordning och vad kallades den? Hur och av vilket material var hjälp-anordningen gjord? Tillverkade man i äldre tid liar på hemgården, eller vem brukade tillverka liar i Er trakt? Berätta vad Ni känner till om hur och med vilka redskap järnet bearbetades. På vilket sätt härdades lien? Hur såg liarnas skaft ut i äldre tid (rita om möjligt

en enkel skiss)? Gjorde man skaften själv? Av hurudant virke var de gjorda och på vilket sätt? - Kunde man köpa liar i äldre tid? Varifrån då? Vem sålde liar i Er trakt? Sålde man också skaft, eller tillverkades dessa av köparen? - Beskriv hur man i äldre tid brukade vässa liarna, såväl hemma på gården som ute i arbetet. Vilka slipverktyg har man använt i Er trakt? Hur såg de ut och vad kallades de? - Till vilka olika ändamål använder man liar i dag i Er trakt? Har man eventuellt helt slutat att använda liar? När slutade man i så fall? Till vilka olika ändamål kunde utslitna liar användas?

Vem var den första i Er trakt som skaffade sig en slättermaskin? När skaffades den? Varifrån kom den? Vem sålde den? Fanns det handelsagenter i Er trakt som sålde slättermaskiner? Vem då? Hade den första slättermaskinen i Er trakt en eller flera ägare? Köpte man den i bolag? Vilka hörde i så fall till bolaget? Av vilket märke var den första slättermaskinen? På vilket sätt drogs den? Till vilka ändamål användes den? - Vad ansåg man om de första slättermaskinerna? Mottog man dem med glädje, misstänksamhet eller motvilja? - Vid vilken tid skaffade Ni eller Er familj den första slättermaskinen? Berätta närmare om köpet och om själva slättermaskinen.

B. Slagorna och de första tröskverken.

Ungefär vid vilken tid upphörde man i Er trakt att använda slagor vid tröskningen? Har man använt slagor i senare tid? Hur såg slagorna ut i Er trakt (rita om möjligt en enkel skiss)? Fanns det olika typer av slagor i Er trakt? Vad kallades de? Hur såg de ut och på vilket sätt var de gjorda? Av vilket material gjordes de? Tröskade var gård skilt för sig, eller slog sig flere gårdar ihop? Brukade man tala om särskilda tröskslag eller tröskarlag? Hur var dessa arbetslag sammansatta? Hur många personer var man på Er hemgård då man slagtröskade? Användes slagorna av både män och kvinnor? Kan Ni närmare beskriva hur slagningen tillgick? Hur såg den plats ut där slagningen ägde rum? Var låg den säd som skulle tröskas? Hade man eventuellt något särskilt underlag? Hur såg underlaget ut, och vad kallades det? Var det någon person som ledde arbetet? Vem brukade leda arbetet? Var det något särskilt som man skulle iakttaga vid de första slagen med slagan? - Förekom det att man sjöng sånger vid tröskningen med slaga? Hurdana sånger sjöng man? Har man i Er trakt haft något talesätt eller någon ramsa som återger det riktiga slagljudet? Hur lydde denna ramsa? Hade man även någon ramsa för ett slagljud som inte hade den rätta rytmen? Hur lydde den? Vad tyckte man att slagorna sade?

Vem var den första i Er trakt som skaffade sig ett tröskverk? Vilket år skaffades det? Av vilket märke var det och av vilken typ? Varifrån kom det? Vem sålde det? Fanns någon handelsagent på Er ort som sålde eller förmedlade tröskverk? Hade det första tröskverket i Er trakt en eller flera ägare? Köptes det i bolag? Vilka hörde i så fall till bolaget? Hur användes tröskverket? Hur drevs det? Har Ni eller Er familj ägt eller haft del i ett tröskverk? När anskaffades det, eller vid vilken tid blev Ni delägare? Berätta närmare om köpet och om själva tröskverket. - Kan Ni berätta något om den allmänna inställningen på Er ort till de första tröskverken? Mottog man dem med glädje, misstänksamhet eller motvilja?

C. De första båtmotorerna

Känner Ni till vilket år den första båtmotorn kom till Er trakt? Vem var den första i Er trakt som skaffade sig en båtmotor? Hade den en eller flere ägare? Köptes den i bolag? Varifrån köptes den? Vem sålde den? Fanns det handelsagenter i Er trakt som sålde båtmotorer vid den tiden? Av vilket märke var den första båtmotorn? Hur stark var den och av vilken typ? Om Ni eller Er familj också har haft motorbåt, när anskaffades i så fall motorn? Berätta närmare om köpet och om själva motorn. - I hurudana båtar placerades de första båtmotorerna? Byggede man eventuellt en ny båt för motorn eller byggde man om en gammal båt? På vilket sätt måste en gammal båt ändras? För vilka ändamål begagnades de första med motor försedda båtarna? Användes de första båtmotorerna även t.ex. som drivkraft på land? Till vilket ändamål då? På vilket sätt? Var fick man bränsle till de första båtmotorerna? Var kunde man få reservdelar? Tog man motorn ur båten till vintern? Var förvarades motorn då?

Kan Ni berätta något om de förändringar som de första båtmotorerna medförde?

D. Användningen av gamla båtar som skjul.

Har man i Er trakt fordom använt gamla, uttjänta båtar som skjul eller mera tillfälliga byggnader? Har gamla båtar använts t.ex. som vedlider, redskapslider, avträden, skjul för fåren, överbyggnader över brunnar eller liknande? Har det i Er trakt förekommit att en uppochnedvänd båt använts som tillfällig bostad? Ange närmare den plats där sådana av båtar gjorda byggnader stått. Står de eventuellt kvar fortfarande? Rita om möjligt en enkel skiss av de byggnader Ni sett. På vilket sätt kunde båten användas som tillfällig byggnad? Vilka fördelar innebar användningen av båtar på detta sätt? Användes båten hel, eller använde man olika delar av båten? Sågade eller högg man båten i särskilda delar? På vilket sätt delades båten? På vilket sätt användes de olika delarna (rita om möjligt en enkel skiss)? Har Ni eventuellt ett fotografi av en sådan byggnad uppförd av en gammal båt?

Om användningen av gamla båtar som skjul eller tillfälliga byggnader är helt okänt i Er trakt, vore vi tacksamma för om Ni ville nämna detta. Vad har man i allmänhet gjort med båtar som blivit uttjänta?

E. Nejonögonfiske

Har man i Er trakt fordom eller i nyare tid fångat nejonögon (den ål-liknande fisk som på höstarna brukar stiga uppför åtminstone en del av våra åar och älvar)? Om nejonögonfiske ej idkas mera, nämn i så fall när detta fiske slutade. Varför slutade fisket? Vad kallade man dessa fiskar i Er trakt? Känner Ni till vad det i Er trakt förekommande namnet betyder? Namnge och beskriv de platser (sjöar, åar, älvar, bäckar, forsar o.s.v.), där fångsten ägde rum. Vem eller vilka brukade fiska nejonögon? Fick man fiska var som helst eller var fiskevattnen eventuellt indelade? Beskriv hur vattnen var indelade och nämn om möjligt (helst på en enkel skiss) vem som fick fiska på de olika platserna. Fiskade varje gård skilt för sig, eller fiskade man i lag? Hur delades fångsten i det fall att man fiskade i lag? Berätta om hur nejonögonfisket gick till. Använde man båt? Vilka fiskebragder har man använt vid detta fiske? Vad kallades de? Hur var de gjorda och av vilket material? Hur stora var bragderna? Hur många bragder hade man? På vilket sätt lade man ut bragderna (rita om möjligt en enkel skiss)? På vilket sätt vittjades bragderna? Använde man några redskap vid vittjandet? Var placerades fångsten?

Har man använt sumpar för nejonögonen? Hur såg sumparna ut (rita om möjligt en enkel skiss)? Hur stora var sumparna? - Räkade man fångsten i stycken, eller förekom andra räknasätt? Vilka räknasätt förekom? Hur stor kunde fångsten bli per bragd? Hur stor kunde fångsten bli under en säsong? Under vilken eller vilka tider på året kunde man fiska nejonögon? Vilket var det bästa vädret och de bästa förhållandena för detta fiske? Fiskade man endast för eget bruk eller sålde man nejonögon? Var sålde man och vid vilken tid? Vem eller vilka brukade köpa nejonögon? Sålde fisken styckevis, eller förekom andra räknasätt? Vad fick man betalt? Sålde nejonögonen färska, eller var de tillredda på något sätt? Berätta om hur nejonögonen dödades och hur de saltades. På vilket sätt tillreddes (röktes, stektes o.s.v.) nejonögonen? Lades nejonögonen i någon lag? Hur var lagen gjord och av vad bestod den? Vilka förvaringskärl använde man?

Berätta allt Ni känner till eller har fört om nejonögonfisket i Er trakt.

F. Pärlfiske.

Pärlfiske eller fiske efter s.k. pärlmusslor har fordom förekommit i vissa trakter av vårt land. Har pärlfiske förekommit i Er trakt? Ungefär vid vilken tid upphörde det, eller förekommer det fortfarande? Namnge och beskriv de platser (sjöar, vikar o.dyl.) där pärlfiske har ägt rum. Kan Ni berätta om hur pärlfisket gick till? Vem eller vilka sysslade med detta slag av fiske? Fiskade man från båt, flotte eller från stranden? Vilka redskap använde man? Hur såg de ut (rita om möjligt enkla skisser)? Vad kallades redskapen i Er trakt? På vilket sätt användes de? På vilka djup fiskade man? När på året kunde man idka pärlfiske? Hur lång var säsongen? Vilka var de bästa förhållandena för detta slags fiske? Vad kallades i Er trakt de musslor som kunde innehålla pärlor? Hur många musslor kunde man undersöka under en säsong? Använde man några speciella redskap då man öppnade musslorna? Hur såg dessa i så fall ut och vad kallades de? Vad gjorde man med de pärlor man hittade? Var kunde man sälja dem? Hur många pärlor kunde man få under en säsong? Hur blev förtjänsten under goda år? - Varje liten upplysning Ni kan lämna om pärlfisket kan bli av stort värde.